

L'ofici de ganiveter. Recerca documental i aplicada

Lluïsa Amenós, Adrià Pujol i Andrés Antebi

L'ofici de ganiveter està estretament relacionat amb la història de la vila de Solsona. En altre temps, la ciutat era plena d'obradors que fabricaven diverses tipologies de navalles i ganivets amb l'objectiu de satisfer la nombrosa demanda local i forana. D'aquesta indústria, en altre temps famosa, avui només en queda pràcticament el record. Els pocs tallers que resten actius, com el Pallarès, han mecanitzat els processos productius quan això ha estat possible i han tendit a substituir els materials nobles per altres de més econòmics. Així, per exemple, els mànecs de les navalles, abans fets amb banya o amb fusta, són avui majoritàriament de plàstic.

Amb la creació del Museu del Ganivet, la ciutat de Solsona ha volgut retre homenatge a aquest passat artesà. Es tracta d'un petit equipament que aplega una interessant col·lecció d'eines pròpies de l'ofici i de diverses tipologies de ganivets obrades pels tallers locals. Tanmateix, perquè aquests objectes puguin ésser compresos en la seva globalitat, cal contextualitzar-los en un marc històric i etnogràfic de referència.

*Comunió entre l'artesà, l'enclusa i la tecnologia audiovisual moderna.
Fotografia: Andrés Antebi (juliol de 2006).*

El Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, mitjançant una beca, i el Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, han constituït les fonts de finançament d'un projecte de recerca destinat a documentar l'ofici de ganiveter en el seu vessant etnogràfic. L'objectiu d'aquesta recerca és elaborar un corpus terminològic de referència que reculli la informació que ens poden proporcionar els darrers testimonis orals d'unes formes de treball mil·lenàries que es troben en vies d'extinció, com a conseqüència de l'actual revolució tecnològica. La recerca ha tingut un caràcter documental i ha comprès la catalogació de les eines, els processos tècnics i els productes elaborats pel ganiveter Enric Pastor (Caldes de Montbui, Vallès Occidental).

El treball de camp ens ha permès registrar unes eines i uns processos que ja han caigut en desús. No obstant això, i complementari a la recerca etnogràfica, s'ha elaborat un documental en vídeo que recull tot el procés de fabricació d'una navalla.

L'audiovisual

L'equip de l'Associació per a la Recerca i Difusió de les Festes Populars (Antebi, Romero, Pujol, Martí) ha elaborat un vídeo documental que segueix les línies etnogràfiques del treball de recerca dut a terme per la Lluïsa Amenós. Hem decidit dotar el producte d'una estètica radical. Això vol dir que no s'han fet concessions a la intel·ligibilitat del dis-

cur audiovisual tradicional. Amb altres paraules, el resultat no és un documental de tall clàssic. Ve-t'ho aquí, no utilitza els recursos habituals –explicatius, narratius–, del tipus veus en *off*, entrevistes, muntatge no seqüencial, caràtules... Això respon a una de les premisses de cert vídeo etnogràfic, reivindicat per documentalistes o antropòlegs com Wissemann, Rouch i d'altres. Més a casa nostra tindríem els exemples d'Oro-bitg, Ardèvol, etc.

S'ha posat l'audiovisual al servei d'una immersió de l'espectador en el procés de fabricació d'una navalla. Això suposa una càmera flotant, que mai no s'atura, que recorre tots els indrets del taller del ganiveter. Els primers plànols evocuen una sensació d'intimitat amb l'artesà –el rostre, les mans–, alhora que fan desaparèixer la percepció que allí hi ha una càmera. Tanmateix la qüestió del so també participa d'aquesta radicalitat en la posada en escena. El so és directe, les màquines i la respiració del ganiveter són els sorolls que hom escoltaria si pogués escolar-se, invisible, al taller.

També hi ha, cal dir-ho, el protagonisme de l'indret, un obrador farcit de ginys, de rebuigs, fet d'acumulació i de feina. Aquest context és tractat amb la mateixa importància que el ganiveter, que la persona i l'ofici. És així, perquè l'entorn ens parla de la memòria, dels usos, i perquè els objectes i les persones –com detectà Mary Douglas (1978)– s'interrelacionen en un tot que sovint s'ha anomenat cultura. A

l'obrador trobem records, trofeus, gàbies amb ocells, politges i corretges, carbó, làmines esgrogueïdes...

L'espectador, per bé que de manera no total, visita el ganiveter sense molestar-lo. L'audiovisual, que s'hauria d'incloure a moltes recerques etnogràfiques d'una vegada per totes, complementa el text escrit. D'alguna manera, fins i tot, ens recorda els nostres intents constants –d'arqueòlegs, d'antropòlegs i d'historiadors– de capturar la realitat, de recrear-la, que en sentit literal vol dir copiar-la o traduir-la.